

A társadalmi beágyazottság és az együttműködés negatív hatásai – a terrorizmus esete

Balogh Péter

Szegedi Tudományegyetem Szociológia Tanszék

[balogh@socio.u-szeged.hu](mailto:balogh@ socio.u-szeged.hu)

Bevezetés

Jelen tanulmányban azzal foglalkozunk, hogy a társadalmi erőforrások miként járulhatnak hozzá bizonyos kedvezőtlen következmények kialakulásához. A munka első részében egy bevezető jellegű elméleti-konceptcionális keretet vázolunk fel, melyben röviden áttekintjük a társadalmi tőke és a kapcsolathálózati beágyazottság gazdaságszociológiai fogalmait és elméleteit. Ezen fogalmi keretre alapozva a tanulmány második, adatelemző részében – esettanulmány jelleggel – empirikus eszközökkel is választ keresünk arra, hogy milyen negatív hatások származhatnak abból, ha adott szereplők egymással együttműködésben igyekeznek céljaikat megvalósítani. Esettanulmányunkat egy sajátos jelenség, a terrorizmus működéséből merítjük.

Fogalmi vázlat: társadalmi tőke és beágyazottság

A társadalmi beágyazottság és a társadalmi erőforrások koncepciója elsődlegesen annak szemléltetésére került kidolgozásra, hogy a társadalmi szereplők között meglévő kohézió és bizalom lehetővé teszi a társadalom megfelelő működését, hozzásegíthet bizonyos – *közösségi szinten* (is) – kedvező eredmények eléréséhez (Orbán-Szántó, 2006:143). A társadalmi tőke¹ és a beágyazottság koncepciója tekintetében éppen ezért érdemes különbséget tenni annak individualisztikus és kollektivistikus megközelítései között (Orbán-Szántó, 2006:140-142). Előbbihez példaként szolgálhat a Pierre Bourdieu (2006:139-143) által használt társadalmi tőke fogalom, mely olyan – egyéni szinten érvényesülő – *előnyrendszer* jelöl, ami a csoporthoz tartozásból, illetve a csoporttagok közötti csereviszonyokból eredeztethető. A másik pólus képviselőjében Robert Putnam (2006) fogalmi rendszere használható illusztrációként, amely esetében a társadalmi tőke – vagy még inkább a bizalom – nélkülözhetetlen *közösségi erőforrásként* tűnik fel.

Bármely nézőpontból is közelítünk azonban a társadalmi erőforrások koncepciójához, az mindenképpen lényegi elemként azonosítható – illetve hangsúlyozandó –, hogy egy olyan sajátos erőforrás típusról van szó, amelynek megléte *nem* elsősorban egyénekhez, hanem azok *csoportjához köthető*: James Coleman (2006) megfogalmazásában a társadalmi tőke mindig *strukturális jellegű*, vagyis nem közvetlenül az emberekben, hanem a közöttük lévő viszonyokban ölt testet. Ha pedig létrejön, akkor alapvetően funkcionalista jelleggel működik; azaz elősegíti a cselekvést, elérhetővé tesz olyan célokat, melyeket a tőke hiányában nem

---

¹ A társadalmi tőke fogalmának, értelmezésének, az egyes szerzők sajátos meghatározásainak áttekintéséhez lásd Orbán-Szántó, 2006:137-139.

tudnának megvalósítani a cselekvők (Coleman, 2006:111-112). Fontos ezen koncepció esetében kiemelni, hogy annál inkább meg tud felelni egy adott társadalmi struktúra ennek a funkciónak, minél inkább jellemző a szereplők közötti *kapcsolati zártság*; az egymás közötti viszonyrendszer összetettsége, sűrűsége.

Mark Granovetter (2006) a *beágyazottság* fogalma révén fejti ki elméletét a társadalmi erőforrások és az egyéni cselekvés kapcsolatáról. A fő kérdés itt az, hogy utóbbiak, az egyéni cselekvések miként ágyazódnak be személyes kapcsolati hálózatokba (Granovetter, 2006:32). A Granovetter által kidolgozott operacionális keret két eltérő aspektust különít el: a (1) *relációs beágyazottság* az interakcióban közvetlenül érintett felek közötti *személyes kapcsolatok jelentőségére* vonatkozik, míg a (2) *strukturális aspektus* a kapcsolathálózat teljes szerkezetének hatását is figyelembe veszi (Granovetter, 2006:35-36). A lényegi elem azonban mindkettő esetében az, hogy sikeresebben, hatékonyabban nyílik lehetőség a célok megvalósítására olyan körülmények között, ahol a szűkebb és tágabb kapcsolathálózati jellemzők, kötések elősegítik azt. Lényeges kiemelni a beágyazottság koncepciója esetében azt is, hogy Granovetter abban az értelemben túlmutat a Coleman-féle funkcionalista megközelítésmóddal², hogy kiemeli: a támogató kapcsolathálózati közeg kedvezőbb körülményeket biztosít a célok megvalósítására a cselekvők számára – bármik legyenek is a kitűzött célok. Vagyis a *közösségi szinten kedvezőtlen, negatív következménnyel járó cselekvésmódok* – pl. normaszegő magatartásmódok, bűnelkövetés – *kivitelezését ugyancsak segítheti az együttműködést könnyebbé tevő kapcsolathálózati szerkezet* (Granovetter, 2006:36).

Utóbbi megállapításhoz kapcsolható Hankiss Elemér (1979) azon gondolata, mely szerint az *együttműködés, a cselekvők között kialakuló kooperáció* nyomán is megjelenhetnek *társadalmi csapda helyzetek*³: adott társadalmi kereteken belül kialakuló kisebb, összetartó, magas kooperációs készséggel jellemezhető – üzleti, politikai, bűnözői – csoportok jól szervezett tevékenysége nyomán a *társadalom szempontjából negatív következmények* állhatnak elő (Hankiss 1979:57-58)⁴.

A társadalmi erőforrások eltérő egyéni és közösségi szintű hatására mutat rá az alábbi – eredetileg a társadalmi tőke mérésére kidolgozott – analitikus modell is (Orbán-Szántó, 2006: 145-147), mely azon a feltételezésen alapul, a társadalmi tőke mértéke a társadalmi csoportok és csoporttagok száma alapján határozható meg, mégpedig az alábbiaképpen:

$$TT = \sum (1/r_n)(r_{pkn})_{1...t}$$

A formula alapján ezen közösségi erőforrás azonban nem csupán attól függ, hogy mennyi (*t* a csoportok száma) és mekkora létszámú (*n* a tagok száma) csoport azonosítható be adott társadalomban, hanem az is lényeges, hogy ezek mennyire összetartóak (*k* a csoport kohézióját kifejező koefficiens). Továbbá fontos – jelen tanulmány szempontjából kiemelten fontos – megkülönböztetést jelent, hogy az összetartó csoportok negatív (bizalmatlanságsugár; *r_n'*) vagy pozitív (bizalomsugár; *r_p'*) külső hatásokat okozhatnak a társadalom egésze számára. Azaz tevékenységük

² A Coleman-féle koncepciót kritizálja az Alejandro Portes és Julia Sensenbrenner (2006) szerzőpáros, akik kiemelten a társadalmi tőke lehetséges negatív hatásaival foglalkoznak.

³ A társadalmi csapdák a *társadalmi dilemmák* – olyan nem zéró összegű játékelméleti helyzetek, melyekben az önérdékkövető döntéshozás a játékosok kedvezőtlen helyzetét idézi elő egyéni és közösségi szinten egyaránt – hibásan; pontosabban az egysíkú önérdékkövetés stratégiája mentén állandósult, rögzült automatizmusai, melyek kimenetüket tekintve az érintett felek céljaival ellentétes eredményhez vezetnek (Hankiss, 1979:9-10).

⁴ Ezen hatásmechanizmust szemlélteti Diego Gambetta (2006) maffiáról szóló esettanulmánya.

veszélyes a közösségre nézve vagy éppenséggel kedvező annak révén, hogy a csoport kooperációs normái mint pozitív externáliák a csoporton kívülre is kiterjednek (Orbán-Szántó, 2006:145-147).

A terrorista együttműködések haszna és kára – esettanulmány

Esettanulmányunk keretében az együttműködés és a társadalmi erőforrások szerepének egy sajátos megjelenési formáját vizsgáljuk: arra teszünk kísérletet, hogy feltárjuk a többszereplős terrorista⁵ esetek főbb jellemzőit, hálózati struktúráját, felépítését és sikerességi mutatóikat. Elemzésünkhöz egy meglévő adatbázis (GTD; Global Terrorism Database) egy kisebb, meghatározott részét használjuk fel: India terrorizmus piacát (Tálas 2006:8) tesszük vizsgálat tárgyává. Választásunkat az indokolja, hogy a többszereplős, együttműködésben végrehajtott terrorista cselekmények legnagyobb része (14,4%) – a nyilvántartás adatai alapján – ebben az országban található.

A terrorista együttműködési hálózat jellemzői

Az országban az adatbázis által lefedett időszakban; 1972 és 2014 között mindösszesen 9069 terrorista esetet tartanak nyilván, melyek közül 134 esetben beszélhetünk több szereplő között együttműködésben végrehajtott akcióról⁶. India terrorizmus piacán mindösszesen 253 különálló(an nyilvántartott) szervezet azonosítható be, melyek közül hozzávetőlegesen egy tizednyi rész; 29 csoport fordul elő az együttműködésben kivitelezett akciók között.

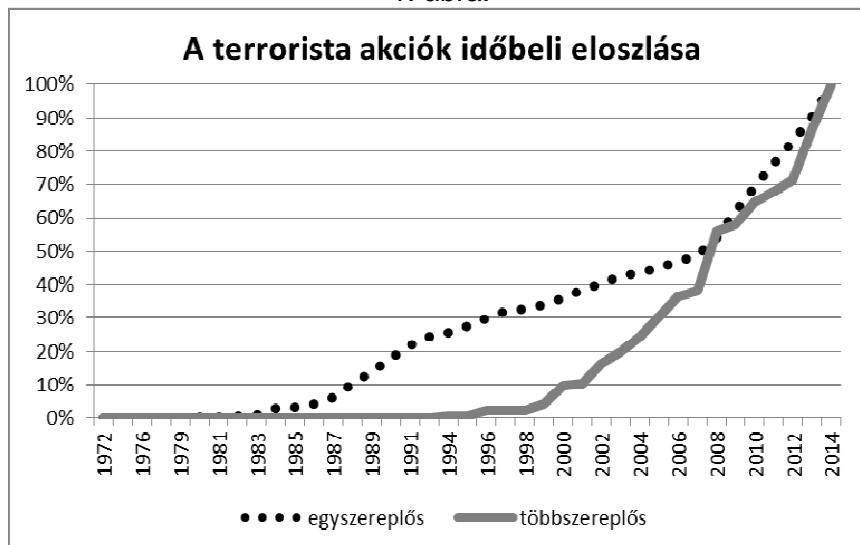
A kooperációban végrehajtott terrorista események időbeli dinamikája meglehetősen sajátosan alakul (1. ábra), mivel egyrészt maga a terrorizmus érdemi megjelenése is csak a '80-as évek közepére, második felére tehető: a terrorista akciók száma ekkor, az évtized végén kezd el növekedésnek indulni.

---

⁵ A terrorizmus – sokféle megjelenési formája miatt – nehezen definiálható jelenség, több meghatározás is használatos (Tálas 2006:14), lásd ehhez pl. Hoffmann 2006:43-45.

⁶ Az adatbázis legfeljebb 3 szereplőre vonatkozóan kezel adatokat, így az együttműködés szempontjából triadikus (lásd Letenyei 2006:193) kapcsolatokról beszélhetünk, mely kapcsolathálók tehát *nem tartalmazzák* azon szereplőt – vagy szereplőket –, melyek ellen az akció irányult. Jelen elemzésünk szempontjából ez nem is releváns.

1. ábra.

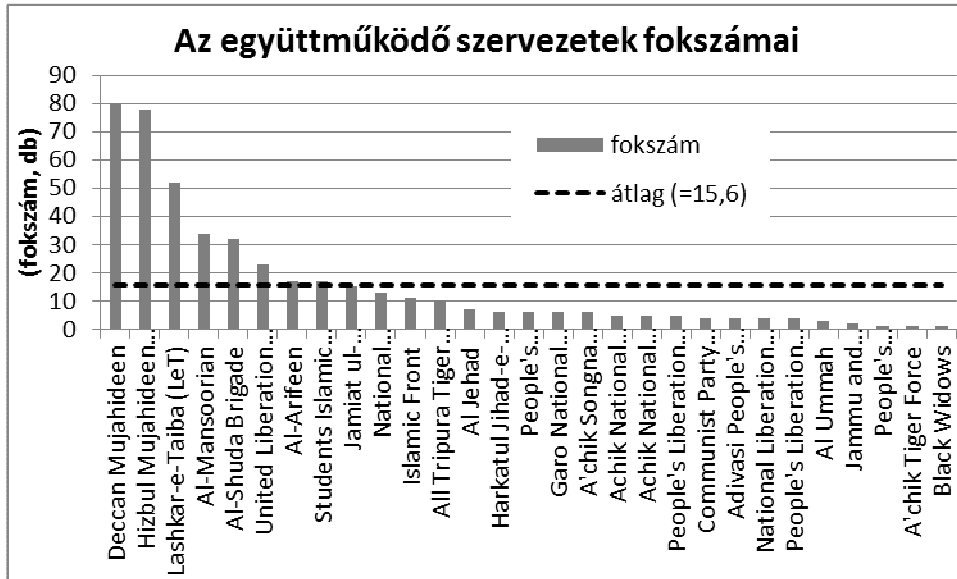
Ezen egyszereplős esetek növekedési üteme egyenletes a '90-es évek elejétől 2006-2007-ig, amikor azonban újabb trendváltás figyelhető meg; a 2008. utáni időszakban egy intenzívebb növekedés, meredekebb görbe jellemző. A terrorista csoportok által együttműködésben végrehajtott akciók időbeli dinamikája ehhez képest más mintázatot mutat: több mint egy évtizednyi késéssel, csak a '90-es évek közepén-végén jelenik meg ez a fajta kooperációban végrehajtott támadási forma, azonban az évtized végétől illetve az új évezred kezdetével meglehetősen markáns ütemű növekedést mutat a többszereplős terrorista cselekmények aránya⁷.

Amennyiben vizsgálódásainkat a többszereplős esetek körére szűkítjük, több figyelemre méltó megállapítást tehetünk az együttműködési hálózat jellegére vonatkozóan. Egyrészt jelentős különbségek mutathatók ki a hálózati szereplők kapcsolatainak⁸ számában (*fokszám*) (Letenyey 2006: 216): átlagosan 15,6 kötésről beszélhetünk, de akadnak ezt az értéket jelentősen meghaladó szereplők, illetve ennél jóval alacsonyabb beágyazottsággal jellemezhető – 1-1 kapcsolattal rendelkező – szervezetek (2. ábra).

⁷ További említésre méltó érdekesség, hogy sem az egyszereplős, sem pedig a többszereplős terrorcselekmények növekedési görbéje nem laposodik el a vizsgált időszak végére, ami azt feltételezi, hogy nem lehet azzal számolni, hogy rövid időtávon visszaszorul az erőszak ezen társadalmi gyakorlata.

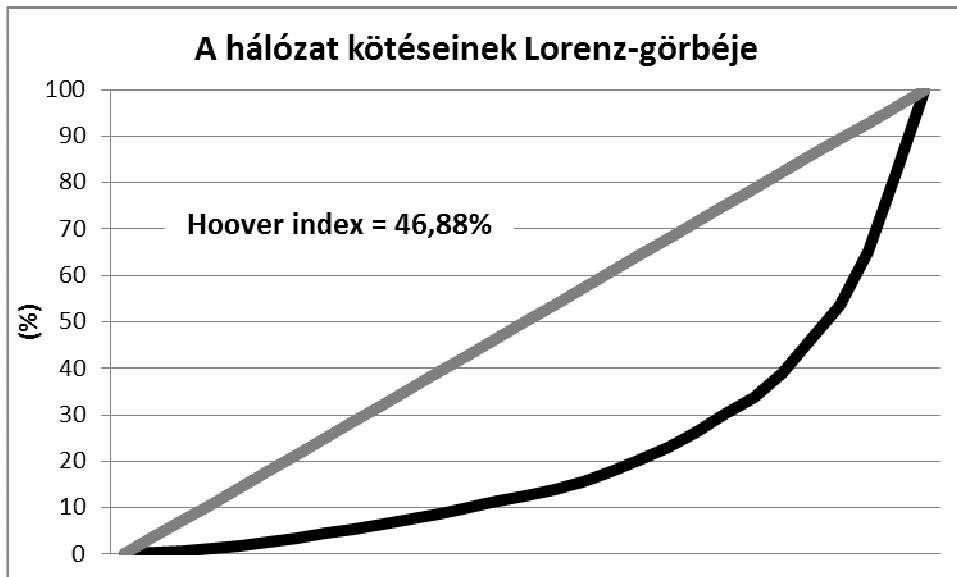
⁸ Az együttműködési hálózat elemzése során a szimmetrikus kapcsolatokat (Letenyey, 2006:210) vizsgáljuk, vagyis hogy a (legfeljebb) háromszereplős kooperációkban van-e kapcsolat adott szervezetek, elemek között, a kapcsolat irányítottságáról itt nem beszélhetünk.

2. ábra.

A kötések eloszlásának egyenlőtlenségét az a megfigyelés is kiválóan szemlélteti, hogy a három legmagasabb fokszámmal jellemezhető szereplő az összes kapcsolatnak közel felét (46,46%) tudhatja magáénak, illetve hogy – az összes érintettre vonatkoztatott egyenletes eloszlás várakozása szerint számított – Hoover index értéke 46,88% (3. ábra). Azaz a hálózati szereplők közötti kapcsolatok ekkora hányadának más szervezetekhez kellene kapcsolódniuk ahhoz, hogy a szervezetek tekintetében azonos arányú beágyazottságot mérhessünk.

3. ábra.

A fenti eredmények arra utalnak tehát, hogy a hálózati együttműködés mértékében, kiterjedtségében jelentős különbségek mutathatók ki, ami azzal is összefüggésben állhat, hogy a kooperációban kivitelezett terrorista akciókban résztvevő szervezetek alkotta háló fragmentált. Vagyis bizonyos szereplők jellemzően bizonyos szereplőkkel lépnek együttműködésre közös terrorista akciók kivitelezésére.

4. ábra.

Clique-by-Clique Actor Co-membership matrix

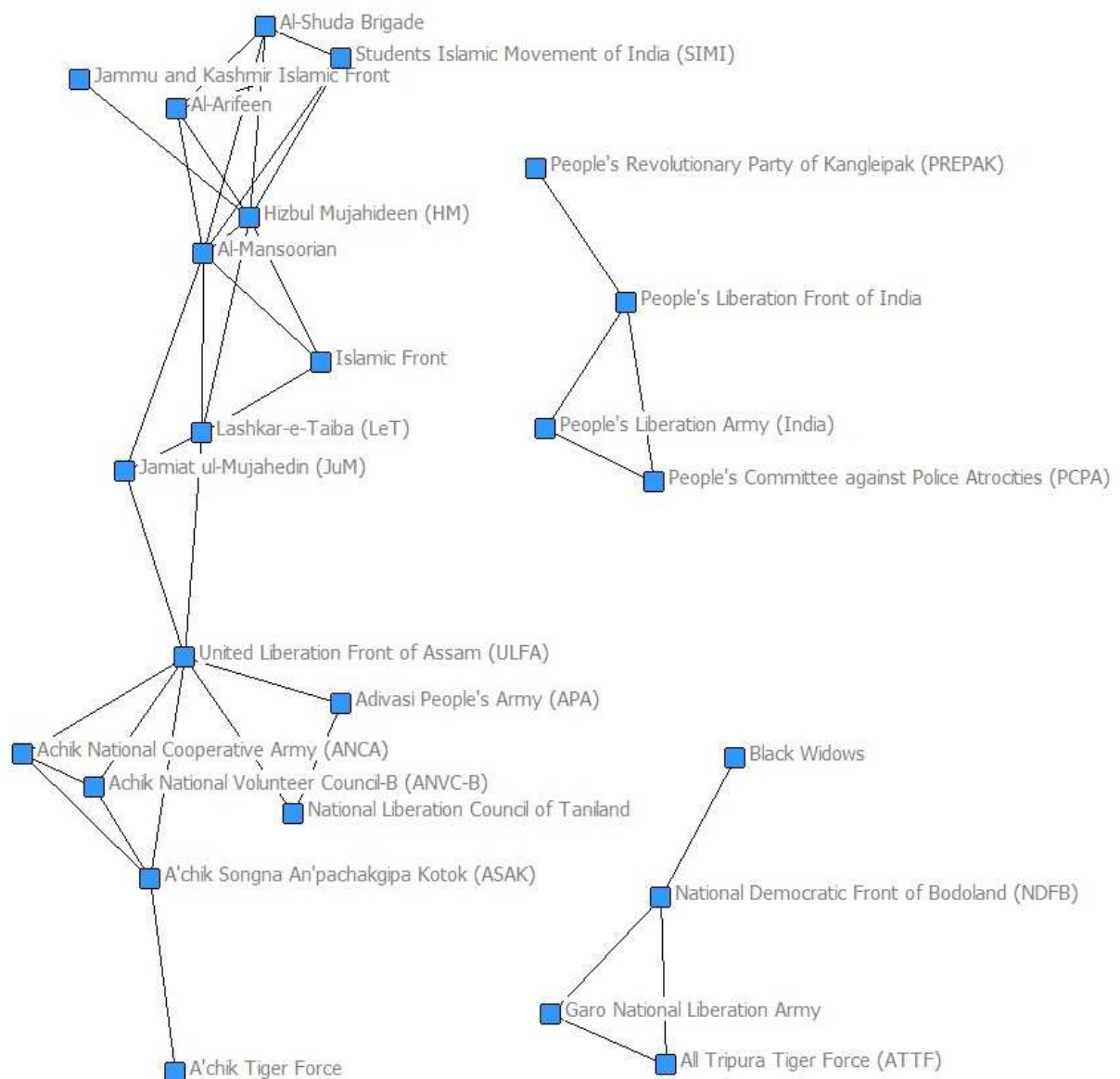
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	6	2	1	0	0	0	0	0	0	0
3	2	4	2	0	0	1	0	0	1	1
4	1	2	4	0	0	1	0	0	2	2
5	0	0	0	4	1	0	0	0	0	1
6	0	0	0	1	3	0	0	0	0	1
7	0	1	1	0	0	3	0	0	2	1
8	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
9	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0
0	0	1	2	0	0	2	0	0	3	2
10	0	1	2	1	1	1	0	0	2	3

Kapcsolatháló-elemzési szempontból ez azt feltételezi, hogy a vizsgált terrorizmus piac szereplői között olyan hálózati (al)csoportok (Letenyei 2006: 193) különböztethetők meg, melyek egymással inkább lépnek szövetségre, ily módon kisebb, de belsőleg magas(abb) integráltsági fokkal jellemezhető – a hálózatok elemzésében klikkeknek (is) nevezett – csoportokat, szigeteket hozva létre. Az itt vizsgált esetben a terrorista hálózatban lévő szereplőkből összesen 10 ilyen alcsoport képezhető a kapcsolatok mintázata alapján⁹, melyek között azonban átfedések is kimutathatók (4. ábra).

Az pedig, hogy az alcsoportok tagjai között megtalálhatók olyan szereplők is, melyek más alcsoportokban is szerepelnek, azt eredményezi, hogy a hálózat belsőleg szorosan összekapcsolódó részcsoportjai – bizonyos *közvetítő szereplőkön* keresztül – egymással is összeköttetésbe kerülnek. Ily módon tehát egy összetett együttműködési hálózati struktúráról; az alcsoportok egymás közötti beágyazottságáról is beszélhetünk.

⁹ Klikk 1: Al-Arifeen, Al-Mansoorian, Al-Shuda Brigade, Deccan Mujahideen, Hizbul Mujahideen (HM), Students Islamic Movement of India (SIMI); Klikk 2: Al-Mansoorian, Hizbul Mujahideen (HM), Islamic Front, Lashkar-e-Taiba (LeT); Klikk 3: Al Jihad, Al-Mansoorian, Jamiat ul-Mujahedin (JuM), Lashkar-e-Taiba (LeT); Klikk 4: Achik National Cooperative Army (ANCA), Achik National Volunteer Council-B (ANVC-B), A'chik Songna An'pachakgipa Kotok (ASAK), United Liberation Front of Assam (ULFA); Klikk 5: Adivasi People's Army (APA), National Liberation Council of Taniland, United Liberation Front of Assam (ULFA); Klikk 6: Al Ummah, Harkatul Jihad-e-Islami, Lashkar-e-Taiba (LeT); Klikk 7: All Tripura Tiger Force (ATTF), Garo National Liberation Army, National Democratic Front of Bodoland (NDFB); Klikk 8: Communist Party of India - Maoist (CPI-Maoist), People's Committee against Police Atrocities (PCPA), People's Liberation Army (India), People's Liberation Front of India; Klikk 9: Harkatul Jihad-e-Islami, Jamiat ul-Mujahedin (JuM), Lashkar-e-Taiba (LeT); Klikk 10: Jamiat ul-Mujahedin (JuM), Lashkar-e-Taiba (LeT), United Liberation Front of Assam (ULFA)

5. ábra.

A terrorista szervezetek együttműködési hálózatának feltárt struktúrája (5. ábra) azt is illusztrálja, hogy alapvetően az ideológiailag egymáshoz hasonló célkitűzésekkel működő csoportok képeznek összetartozó; egymással együttműködő alhálózatokat – mint pl. az 5. ábra jobb felső részében található *népi-forradalmi, felszabadítási* csoportok négy szereplős hálózata, vagy a jobb alsó részben megjelenített *nemzeti felszabadítási* alcsoport. Különösen érdekes azonban az ábra bal oldalán tömörülő, meglehetősen kiterjedt és belsőleg is strukturált kooperációs hálózat, mely több – szintén ideológiailag megkülönböztethető – alcsoport összekapcsolódó hálózataként jelenik meg. Az ezen alhálózat fenti szegmensében található *iszlamista* terrorista (al)csoport(ok) az alsó szegmensben található *nemzeti felszabadítási* (al)csoport(ok) – melyek nem lépnek együttműködésre a másik, hasonló profilú négy szereplős alcsoporttal (!) – is összeköttetésben vannak, mivel az egyik terrorista szervezet (*United Liberation Front of Assam*) közvetítő pozícióban van a két nagyobb alhálózat között.

Ilyen közvetítő, híd-képző szereplők ugyanakkor a többi, kisebb alcsoportokon belül is megfigyelhetők; az iszlamista szervezetek alkotta alhálózat alcsoportjai

esetében pl. a *Hizbul Mijahideen* nevű szervezet az, amely hálózati beágyazottságának mintázata révén gondoskodik több, egymással belsőleg együttműködő alcsoport integrálásáról.

A terrorista együttműködések pozitív és negatív hatásai

Az együttműködésben végrehajtott terrorista akciók hálózati struktúrájának feltárása és jellemzése után arra keresünk választ, hogy megterül-e az érintettek közötti kooperáció. Ennek empirikus vizsgálatához több szempontot is alkalmazunk: egyrészt a terrorista akciók sikerességét vesszük figyelembe, másrészt az erőszakos cselekmény áldozatainak számát tekintjük át.

6. ábra.

Az adatbázis nyilvántartása alapján a vizsgált országban az összes 9069 terrorista eseménynek közel kilenc tizednyi része (8056 eset) bizonyult sikeresnek¹⁰, ami a teljes mintára vetítve 88,8%-os sikerességi arányt jelent. Hozzávetőlegesen ugyanekkora arány (88,7%) mérhető azon – túlnyomó többségben lévő¹¹ – események körében, melyeket egyetlen szervezet önmaga követett el illetve kísérelt meg. Azon akciók esetében azonban, melyeknél több szervezet összehangolta tevékenységét és együttműködésben hajtotta végre azt, még magasabb; 95,5%-os sikerességi mutató (6. ábra) mérhető (Chi²=6,139; p=0,013). Vagyis jelen adatok tanúsága szerint a terrorizmus piac szereplői közötti együttműködés növeli a – *cselekvők által szándékolt* – tevékenység célja elérésének sikerességét. Mindez azonban azt is jelenti, hogy az együttműködés eme formája nagyobb eséllyel

¹⁰ Az adatbázis sikeresnek tekint minden olyan esetet, amelyben az akcióhoz kapcsolódó *tevékenységek* sikeresen lezajlottak (pl. elrabolták akit el akartak, felrobbant a bomba amit fel akartak robbantani stb.), nem pedig a terrorista szervezet tágabb céljainak teljesülését tekinti a siker feltételének. Ennek megfelelően elemzésünk során is az akciók sikeressége ebben az aspektusban értelmezhető.

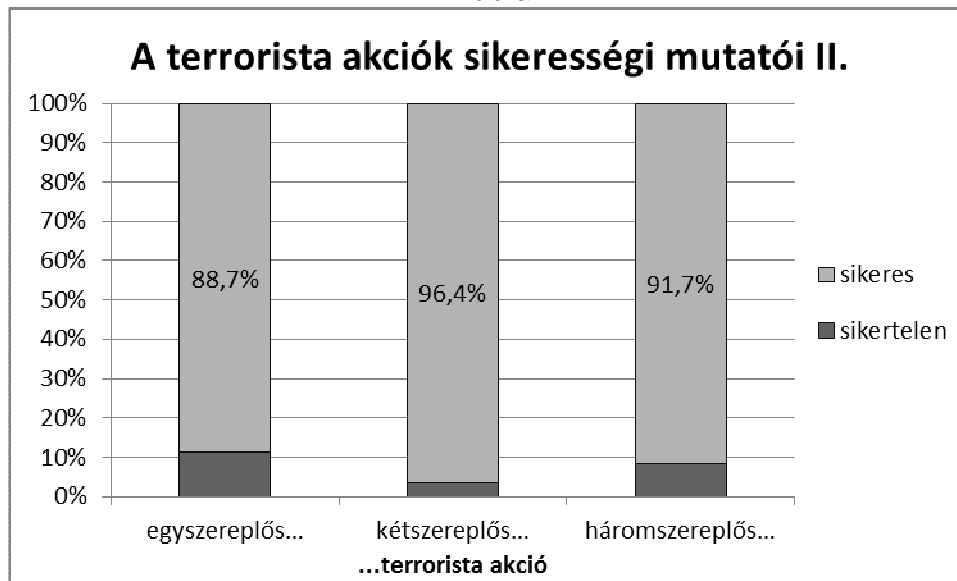
¹¹ Ezért a teljes mintabeli aránnyal lényegében azonos arány ezzel magyarázható.

eredményezhet negatív következményeket a közvetlen érintetteken kívüli környezet; azaz – jelen esetben az indiai – társadalom számára¹².

Különböztve a terrorista szövetségek létszáma szerint az együttműködésben kivitelezett akciókat még pontosabb képet kaphatunk a kooperáció szerepéről. Az eredmények alapján ugyanis megfogalmazható, hogy a legmagasabb sikerességi arány a kétszereplős esetek körében mutatható ki (96,4%), de azon szövetségeknél, ahol még egy további szervezet is részt vesz az együttműködésben – ily módon alkotva háromszereplős egységet –, szintén előnyösebb helyzet mutatkozik (91,7%-os sikerességi arány; 7. ábra) az egyszereplős esetek sikerességi mutatójához képest ($\chi^2=6,577$; $p=0,037$).

7. ábra.

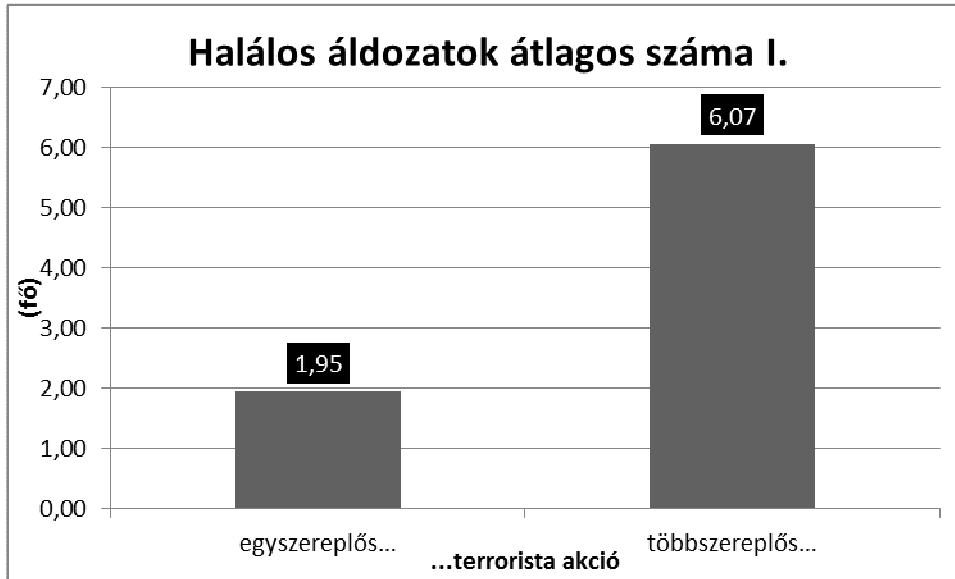
Mindezek fényében tehát úgy tűnik, hogy a *kooperáció* kedvezően hat az együttműködő felek által kitűzött cél elérésére, sikerességére, ugyanakkor a csoporton kívüliek, a külső környezet szempontjából *negatív következményt; fokozott veszélyt illetve kockázatot jelent*.

A közvetlen társadalmi károk szemléltetésére a terrorista akciók áldozatainak számát vizsgáljuk. Az esettanulmányként használt indiai terrorista szervezetek – sikerrel járó – tevékenységének eredményeképpen a vizsgált időszakban mindösszesen 17957 ember lelte halálát¹³, ami átlagosan 2,01 halálos áldozatot jelent, meglehetősen nagy eltérésekkel (értéktartomány=187, szórás=5,22).

¹² Mindezek kapcsán rendkívül szemléletes eredményt ad a terrorista akciók koordináltságának azok sikerességére gyakorolt hatását mérő logisztikus regresszió számítás során kapott esélyhányados értéke: a többszereplős együttműködésben kivitelezett terrorista akciók átlagosan 2,71-szer nagyobb eséllyel vezetnek sikerre az egy szervezet által kivitelezett eseményekhez képest. Lásd később is.

¹³ Ez az adat nem tartalmazza az esetleges öngyilkos merénylők halálát, így kizárólag a társadalmi (ártatlan) emberi veszteségről nyújt információt.

8. ábra.

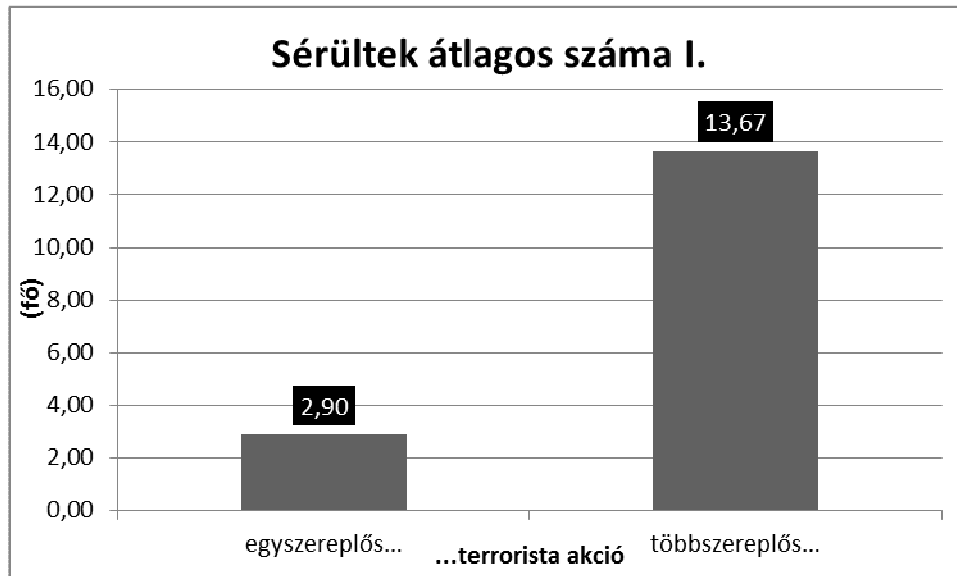
Rendkívül számottevő különbség rajzolódik ki azonban a halálos áldozatok számában az együttműködésben illetve annak hiányában végrehajtott esetek között: az egyetlen szervezet által kivitelezett terrorista akciók átlagosan 1,95 embert öltek meg, míg a több szereplő által együttműködésben kivitelezett eseményekben több mint háromszor magasabb számban (átlagosan 6,07 fő; 8. ábra) lelték halálukat a nem a csoportokhoz tartozók ($t=-4,534$; $p=0,000$):

9. ábra.

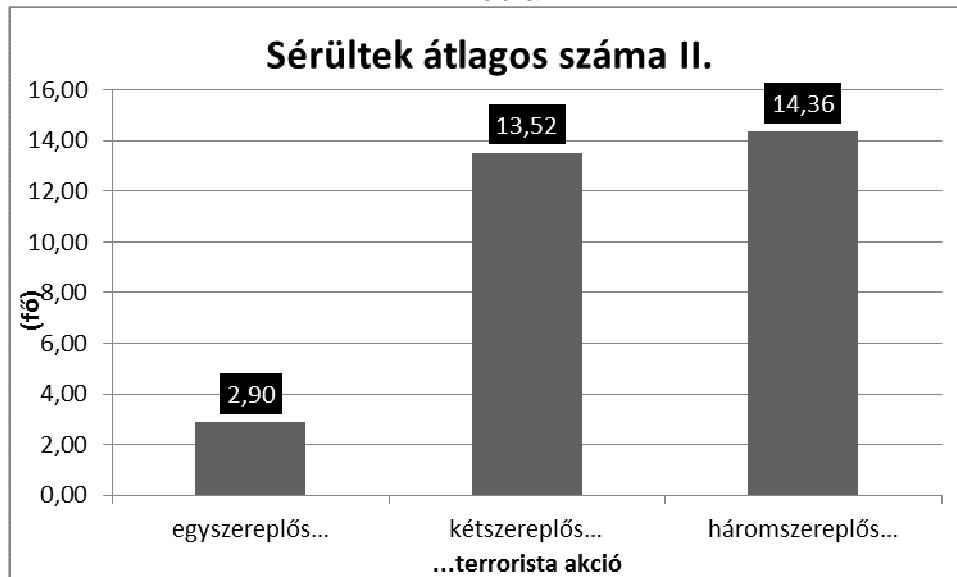
A kooperációban kivitelezett terrorista akciók veszélyessége, eredményessége szempontjából nem bizonyul lényegi differenciáló tényezőnek, hogy két- vagy háromszereplős együttműködésben került sor a halálos áldozatokat követelő eseményre: mindkét együttműködési forma esetében 6 fő körül alakul a halottak átlagos száma (9. ábra).

10. ábra.

Hasonlóan az együttműködésből származó károk, negatív következmények megsokszorozódása figyelhető meg a terrorista támadásokban megsérült személyek számát tekintve. A vizsgált terrorista piacon összesen 26732 személyi sérülést regisztrál az adatbázis¹⁴, ami egy esetre vetítve átlagosan 3,05 személyt jelent – ezen mutató esetében is – markáns eltérésekkel (értéktartomány=817, szórás=12,90).

11. ábra.

Míg az egyszereplős terrorista akciókban átlagosan 2,90 fő sérüléssel lehet számolni, addig a szervezetek közötti együttműködésben kivitelezett támadások esetében sokkal magasabb; átlagosan 13,67 fő (10. ábra) a sérülést szenvedett személyek száma ($t=-4,181$; $p=0,000$).

¹⁴ Ezen mutató esetében is kimaradnak az adatokból az esetlegesen sérülést szenvedett elkövetők, terroristák, azaz itt is közvetlenül a környezetnek okozott kárt számszerűsíti a változó.

Számottevően ebben az esetben sem mutat markáns eltérést a külső áldozatok számának különbsége aszerint, hogy az együttműködésben két- avagy három szervezet vett részt. Az ugyanakkor megfogalmazható, hogy a háromszereplős szövetségek esetében itt további előny mutatkozik (11. ábra); a sérültek átlagos száma valamelyest magasabb (átlagosan 14,36 fő) azon – többségben lévő – esetekhez képest, ahol csak két szereplő szövetségéről beszélhetünk (átlagosan 13,52 személyi sérülés).

Az utóbbi eredmények vonatkozásában megfogalmazható tehát, hogy a társadalom oldaláról jelentkező negatív következmények rendre magasabbak a szervezettebb, együttműködésben végrehajtott terrorista akciók esetében.

Összegzés és következtetések

Tanulmányunkban arra kerestük a választ, hogy a társadalmi beágyazottságnak illetve az ezen alapuló együttműködésnek milyen negatív hatásai lehetnek. A koncepcionális keret felvázolása mellett az elemző részben bemutatott esettanulmány kvantitatív eredményei alapján egyrészt tehát arra mutathatunk rá, hogy az együttműködés abban az értelemben kifizetődő a szereplők számára, hogy magasabb sikermutatót valószínűsít: az egyszereplős terrorista akciókhoz képest a kooperációban végrehajtott események több mint két és félszer nagyobb eséllyel (=2,71) lesznek sikeresek (1. táblázat).

1. táblázat.

	sikerességi mutató (%)	halálos áldozatok száma (fő)	sérültek száma (fő)
a mutató növekedése az együttműködés hatására (szorzat)	2,71	3,11	4,72

A kedvezőbb sikerességi mutató már önmagában kedvezőtlen fejlemény a külső környezet; a társadalom szempontjából, de a közvetlen személyi áldozatok számát vizsgálva még jelentősebb negatív hatások feltárásáról beszélhetünk: a halálos áldozatok átlagos száma több mint háromszor (=3,11) magasabb akkor, ha szervezetek közötti összefogásban valósul meg a terrorista akció, és közel ötször nagyobb (4,72-szeres) az átlagos sérültek száma a többszereplős koordinált esetekben.

Irodalomjegyzék

- Bourdieu, P. (2006). Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In Lengyel György, & Szántó Zoltán (szerk.), *Gazdaságyszociológia* (pp. 132-146). Budapest: Aula.
- Coleman, James S. (2006). A társadalmi tőke az emberi tőke termelésében. In Lengyel György, & Szántó Zoltán (szerk.), *Gazdaságyszociológia* (pp. 109-131). Budapest: Aula.
- Gambetta, D. (2006). A maffia: a bizalomhiány ára. In Lengyel György, & Szántó Zoltán (szerk.), *Gazdaságyszociológia* (pp. 191-206). Budapest: Aula.
- Granovetter, M. (2006). A gazdasági intézmények társadalmi megformálása: a beágyazottság problémája. In Lengyel György, & Szántó Zoltán (szerk.), *Gazdaságyszociológia* (pp. 32-47). Budapest: Aula.
- Hankiss E. (1979). *Társadalmi csapdák*. Budapest: Magvető.
- Hoffmann, B. (2006). A terrorizmus belülről. In Tóth Péter (szerk.), *A terrorizmus anatómiája. Tanulmányok* (pp. 43-71). Budapest: Zrínyi.
- Letenyei L. (2006). *Településkutatás I. Módszertani kézikönyv*. Budapest: Új Mandátum; Ráció.
- Orbán A., & Szántó Z. (2006). A társadalmi tőke koncepciója. In Szántó Zoltán (szerk.), *Analitikus szemléletmódok a modern társadalomtudományban. Tanulmányok a gazdaságyszociológia és a politikai gazdaságtan néhány kortárs elméleti irányzatáról* (pp. 137-155). Budapest: Helikon.
- Portes, A., & Sensenbrenner, J. (2006). Beágyazottság és bevándorlás: megjegyzések a gazdasági cselekvés társadalmi meghatározóiról. In Lengyel György, & Szántó Zoltán (szerk.), *Gazdaságyszociológia* (pp. 162-187). Budapest: Aula.
- Putnam, Robert D. (2006). Egyedül tekézni: Amerika csökkenő társadalmi tőkéje. In Lengyel György, & Szántó Zoltán (szerk.), *Gazdaságyszociológia* (pp. 207-219). Budapest: Aula.
- Tóth P. (2006). Kelet-Közép-Európa és az új típusú terrorizmus. In Tóth Péter (szerk.), *A terrorizmus anatómiája. Tanulmányok* (pp. 5-42). Budapest: Zrínyi.